

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput V. Possitne Christus appellari Dei servus, creatura, homo
Dominicus, homo Deifer?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83684](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83684)

CAPUT V.

Poſſitne Chriſtus appellari Dei ſervus, creatura, homo Dominicus, homo Deifer?

SUMMARIUM.

1 & 2. Præliminaria ad reſolutionem.

3. Sententia Auctoris.

4. 5. 6. & 7. Prima propoſitio probatur.

8. & 9. Solvuntur objectiones.

10. Probatur Chriſtum ratione aſſumpti hominis dici poſſe creaturam.

11. 12. 13. Expedit tamen abſtinere à ſimilibus enuntiationibus.

14. & ſeqq. An Chriſtus revera dici poſſit compoſitus.

1. Variæ Auctorum ſententiæ.

CHRISTUM Dominum appellandum non eſſe Dei ſervum tradiderunt Hadrianus I. ac Patres Francofordienſes, Joannes Damascenus lib. 111. de fide Orthodoxa, & ex Scholaſticis Vaſqueſſus diſp. viii. cap. 3. L'Herminier Tom. 111. p. 377. Du-Hamelius lib. 3. de Incarnat. cap. 6. Juenin Diſſert. vi. q. 5. Thomafſius, alique non pauci. At oppoſitum tradiderunt complures PP. paulo poſt laudandi, iisque acceſſit univerſa fere Thomiſtarum, & Sco-tiſtarum ſchola, haud repugnantibus ex noſtratibus Romano Aegidio diſt. 10. lib. 3. Gavardi de Incarn. q. vi. art. 5. Gibbon diſp. 22. dub. 6. nec non Leonardo Coquæo in cap. 34. lib. xviii. de Civit. Dei, & Lupo in Scholiis ad vi. S. Cyrilli Capitulum. Facile autem conciliari utramque ſententiam, ſi diverſa huius vocabuli ſervi ſignificatio ſpectetur, docuit Petavius lib. vii. de Incarnat. cap. 9. & Tournely q. xii. ſ. 2. Nam ſi ſervum illum dicimus, qui alteri ſubjectus eſt, eique obtemperat, ſed aliàs ingenuus eſt, bonorumque Domini particeps, quæ eſt impropria ſervitutis acceptio; ſervum eſſe Dominum Jeſum Chriſtum fatentur: ſecus, ſi ſervum illum intelligamus, qui omnino juris eſt alieni, & libero, ingenuoque opponitur.

2. Explicatur ſervitus.

Verum hi naturalem, & legalem ſervitutem videntur confundere, quam tamen accurate diſtinxerunt Scholaſtici, Gonet præſertim diſput. 22. art. 1. Maſtrius diſp. 11. q. 7. & præcitatus Gavardi. Servitus itaque, per quam famulus diſtinguitur ab ingenuo, eſt ſervitus legalis, quæ deſinitur l. 4. ſ. 1. de ſtatu hom. conſtitutio juris gentium, qua quis Domino alieno contra naturam ſubjicitur: juxta quam acceptionem ſervus dicitur à ſervando, quod Imperatores ſervare captivos, quam occidere mallerent, ut cum Juriconſultis ait Auguſtinus lib. xix. de C. D. cap. 15. At ſervitus naturalis illa eſt, per quam juxta naturæ legem quis alteri ſubjicitur: ſecundum quam ſignifi-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

cationem ſervus dicitur à ſerviando. Atque ad ſervitutem legalem illa reducitur, per quam homo dicitur ſervus peccati, quoniam per culpam ſubjicitur dæmoni: à qua ſervitute liberamur per gratiam Chriſti, docente Apoſtolo ad Galatas iv. 31. Non ſumus ancilla filii, ſed libera; qua libertate Chriſtus nos liberavit. Ad ſervitutem vero naturalem ſpectat etiam conditio, qua filii nondum emancipati parentibus ſubjiciuntur, ſcribente eo loci Apoſtolo v. 1. Quanto tempore heres parvulus eſt, nihil differt à ſervo: & potiori jure ad hanc ſervitutem reducitur ſubjectio, per quam omnis creatura dependet à Deo, eique tenetur obtemperare, quoniam filius emancipari poteſt, & ex jure patris exire, at creatura nequit ſubtrahi à dependentia, quam habet à Deo.

Noſtra itaque ſententia eſt, Chriſtum non poſſe dici ſervum Dei, ſi loquamur de ſervitute legali, & de ſervitute peccati, de qua locutos cum Hadriano Patres Francofordienſes, inde poteſt inferri, quod Felix & Elipandus deprædicabant Chriſtum filium Dei alienum & adſcitiſſimum, & qui aliquando etiam ſanctificatione indiguerit, ut liquet ex præcedenti cap. 2. Affirmamus etiam non poſſe dici ſervum absolute ac ſimpliciter, quemadmodum nec neceſſitate & naturali conditione, in quantum perſona Verbi ſponte ac libere formam ſervi aſſumpſit. Aſſerimus tamen non repugnare, quin dicatur ſervus ratione naturæ humanæ ſervitute naturali, non quatenus illiusmodi ſervitus Verbo Dei, & Chriſti perſonæ neceſſaria conditione conveniat, cum ſervi formam libere aſſumpſerit, ſed quatenus ratione naturæ aſſumptæ eſt revera factus ſub lege, Deo ſubjectus, eique debebat morem gerere, obtemperare, ac ſervitutem, & obſequium tanquam famulus exhibere.

PROPOSITIO I. Contradictionem non implicat Chriſtum dici ſervum ſenſu explicato.

B b

Id

3. Sententia Auctoris.

4. Propoſitio I.

Prob. ex
Scriptura,

Id enim Scripturæ, Patribus, ac rationi magis videtur conforme. Et quidem quod ait Psalmographus LXXXV. 16. *Da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ*; nec non Ps. cxv. 7. *O Domine quia ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ*; de Christo interpretatur non solum auctor Altercationis cum Pascentio, sive vetus Epistola 178. inter Augustinianas, sed etiam laudandus infra Ambrosius lib. v. de Fide cap. viii. num. 109. De ipso met Christo locutus est Isaias cap. 42. 1. *Ecce servus meus, suscipiam eum*: quem locum juxta Græcorum versionem citat Matthæus c. xii. 18. *Ecce puer meus electus, quem elegi*, & Christo tribuendum esse declarat. Nullius autem est momenti, quod aliqui reponunt legi in Græco vocabulum *παῖς*, puer, quo non servus, sed filius significatur: cum & *παῖς*, puer, servum frequentissime sonet, denotetque famulos, ancillas, domesticos, liberos etiam, omnemque familiam, exceptis parentibus. Videatur in Lexico Robertus Constantinus, & Erasmus in Matth. At ambiguum hujusce vocis significationem tollit hebraicum **עבד**, *servus meus*, quod extat in Hebræorum Codice, & in Vulgata citato cap. xlii. Isaiæ, & cap. xlix. 6. ubi legitur: *Ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob*: quem pariter locum de Christo interpretatur Ambrosius. Similiter de Christo inquit Zacharias iii. 8. *Adducam servum meum orientem*; ideoque falluntur, qui negant Christum nunquam in sacris literis servum Dei nuncupari. Neque nomen *servi* duntaxat in utroque testamento tribuitur Christo, sed nominis etiam res ac substantia, scribente Apostolo ad Galat. iv. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*: ad Philipp. ii. 7. *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens*: & i. ad Corinth. xv. 28. *Ipse filius subjectus erit ei, qui subiecit sibi omnia*. Quid est autem, quæso, fieri sub lege, accipere formam servi, & subjectum esse, nisi esse servum?

5.
Probatur ex
Auctoritate
Patrum Græcorum,

His robur addunt Patrum cum Græcorum, tum Latinorum traditæ allatis Scripturæ testimoniis interpretationes. Nam S. Cyrillus in Apologet. 6. Anath. Tom. vi. pag. 223. ait: *Forma servi assumpta frater appellatus est eorum, qui sub servitute erant*; hoc est noster: & factus est sub lege quasi homo, qui ut Deus legislator est. Quocirca si quis dicat eum appellatum esse servum per vocem sanctorum Prophetarum, nullo modo of-

fendi decet. Theodoretus ipse, quem nobis obijciunt, in Ezech. Tom. ii. pag. 488. inquit: *Tanquam homo ipse servus est, idque secundum naturam, non secundum dignitatem*: & paucis interjectis: *Servus igitur vocatus est, ut homo, & hoc sicut dixi non secundum dignitatem, sed secundum naturam, servi enim formam assumpsit*. Atque in Epistolam ad Galat. eodem Volum. p. 507. *David autem Dominum dicit Christum, ut ex David secundum carnem oriundum, servum vero propter humanam naturam: cum enim in forma Dei esset, formam servi accepit. Ut assumptam igitur naturam ostendat, servum nuncupavit, hoc est, ex servili secundum carnem natura ille genitus est. Non enim servus est omnium Dominus Unigenitus, neque enim qua Deus David nominatur, sed qua ex David David appellatur, secundum assumptionem autem servus est*. Idem tradunt alii Græcorum, præsertim S. Athanasius paulo post laudandus.

Ex Latinis tres omnium ore celebratissimos proferam, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum: quorum primus epist. 49. novæ edit. num. 3. ait: *Etenim secundum formam servi locutus Dominum vocavit, quem patrem noverat, æqualis in Dei forma, servum secundum carnis substantiam se prædicans*: & proximo num. 4. *Eramus enim mortui, & ideo unus pro omnibus servus factus est*. Citato autem lib. v. de Fide cap. viii. n. 18. *Nec solum, inquit, ex genere David servitutem suscepit in persona hominis, sed etiam ex nomine, sicut habes: Inveni David servum meum, & alibi, Ecce ego mittam ad vos servum meum, Oriens nomen est ei. Et ipse Filius ait: Sic dicit Dominus, qui finxit me ex utero servum sibi, & dixit mihi: Magnum tibi est vocari puerum meum, &c. Cui hoc dicitur, nisi Christo? qui cum in forma Dei esset, exinanivit se, & formam servi accepit: proximoque numero 109. Disce igitur quid sit, Formam servi accepit, id est, plenitudinem perfectionis humanæ, plenitudinem obedientiæ. Ideoque dicit in Psalmo trigésimo: Illustra faciem tuam super servum tuum. Servus dictus est homo, in quo sanctificatus est: servus homo, in quo unctus est: servus homo, in quo factus sub lege, factus ex Virgine est; & ut compendio dicam, servus dictus est, in qua matrem habet, sicut scriptum est: O Domine, ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ. Hieronymus in Ezechiam Tom. iiii. pag. 317. hæc habet: Nec mirum*

6.
Probatur ex
Auctoritate
P. Latino-
rum,

mirum, ſi ſervus vocetur factus ex muliere, factusque ſub lege, qui cum in forma Dei eſſet, humiliavit ſe, formam ſervi accipiens, & habitu inventus ut homo. Auguſtinus denique lib. xviii. de Civit. Dei cap. 34. ait: Ezechiel quoque more prophetico per David Chriſtum ſignificans, quia carnem de David ſemine aſſumpſit, propter quam formam ſervi, qui factus eſt homo, etiam ſervus Dei dicitur idem Dei filius. Hæc proſecto adeo aperta ſunt, ut enucleatione non egeant noſtra. Vide & Hilarium xi. de Trinit. num. 13.

7.
Probat
ratione.

Sunt vero hæc dicta Patrum rationi coheræntia. Primo enim qui habet formam ſervi ſervus eſt, quemadmodum qui habet formam, ac naturam domini dominus eſt, neque enim iſtiusmodi nomina ſervus, dominus, per ſe connotant perſonam, ſed reſpiciunt potius naturam, ut hæc vocabula Deus, homo: alioqui cum tres ſint in Trinitate perſonæ, etiam tres dominos fas eſſet dicere, quod repugnat Symbolo Athanaſiano. Si autem vocabula dominus & ſervus ad naturam referuntur, quare Chriſtus ſpectata natura humana nequit dici ſervus, quemadmodum ratione divinæ naturæ dicitur dominus? Deinde in ſervi nomine nihil aliud percipimus, niſi dependentiam, ſubjectionem, ac præſtandam jure naturali ſupremo rerum omnium Auctori obedientiam, quæ Chriſto ut homini in eſſe nullus ambigit. Poſtremo quidquid vel humanæ naturæ, vel divinæ convenit, ob arctiſſimum vinculum hypſtaticæ unionis illud de Chriſto poſſumus enuntiare. At naturæ creatæ convenit eſſe ſervam Conditoris ſui, à cujus auctoritate ac dominio nequit emancipari.

8.
1. Modus
ſolvendi ob-
jectiones hic
oppoſitas.

Quæ opponuntur, etſi plura ſint, poſſunt breviter ad tria capita revocari. Ac primo ſacræ literæ nullibi, teſte Hadriano in Epistoſa contra Felicem, & Eliandum, Chriſtum ſervum appellaverunt, ſed Dominum ac Salvatorem: eundem Pater dilectum, non ſervum, delapſa deſuper voce nuncupavit: Chriſtus vero ipſum Patrem, nunquam Dominum, nec in articulo paſſionis, cum deprecabatur, ut ab eo amarus tranſiret calix, legitur appellare; & Apoſtolus in Epistoſa ad Hebræos cap. 1. demonſtrat Chriſtum differentius præ Angelis nomen hæreditaffe, quoniam hi ſpiritus ac miniſtri ſunt, ille vero filius unigenitus: atque tertio capite hoc Chriſtum inter ac Moſen ſtatuit diſcrimen, quod Chriſtus fuerit tanquam filius in domo ſua, R. P. Berti Theol. Tom. V.

Moſes autem in domo ejus tanquam famulus. Deinde Patres negant Chriſtum poſſe famulum, ſervumque nuncupari. Dionyſius enim Alexandrinus in Epistoſa ad Paulum Samofatenſem negat Chriſtum fuiſſe naturæ ſervum, exponens verba Apoſtoli formam ſervi accipiens de exteriori apparentia, non de intrinſeca ſervi natura. Athanaſius Orat. 111. contra Arianos nunc 2. num. 14. Etſi Verbum, inquit, in forma Dei exiſtens ſervi formam accepit, carnis tamen aſſumptio Verbum, qui Dominus naturæ erat, ſervum non effecit. Theodoretus in fine 1. Dialogi de Apollinario ait: Quin etiam ſervum quoque Chriſtum nuncupavit, quod nemo noſtrum dicere unquam eſt auſus; eandemque locutionem damnat in conſut. vi. Capituli S. Cyrilli. S. P. Auguſtinus hom. 39. citata à PP. Francoford. Tom. ix. Concil. pag. 85. inquit: Dominus noſter etiam in forma ſervi non ſervus, ſed in forma etiam ſervi Dominus fuit. Hadrianus autem, ac iidem Francofordienſes PP. non ſolum negant convenire Chriſto ſervi appellationem, ſed ulterius id luculenter demonſtrant, primò ex commemorato ſacrarum literarum, novi præſertim teſtamenti ſilentio, atque ex Chriſti ſupra Moſen, & Angelos ampliſſima dignitate: deinde ex eo, quod Chriſtus nos liberaverit à ſervitute, cum ſervus nullo jure poſſit libertatem conferre, ut ajebat etiam contra Arianos Fauſtinus: præterea ex quo idem Dominus nos amicos maluit in Evangelio nominare, quam ſervos. Poſtremo eadem ratio videtur eſſe ſervi atque filii adoptivi, ſicut enim filietas naturalis omnem excludit adoptionem, ita arcet omnem penitus ſervitutem. Ad ſervitutem quippe requiritur, ut qui ſervus dicitur, teneatur ad præſtandam obedientiam, ut non ſit juris ſui, ut cum Domino in bonis non communicet, quemadmodum erudite ſcribit Vaſqueſius: ob quam poſtremam conditionem nedum Chriſto repugnat ſervi appellatio, ſed & quibilibet filiis etiam ſub patria poteſtate degentibus, ut docent JCC. Neque verum eſt ſervi vocabulum non connotare perſonam, ſcribente lib. 111. de Fide cap. 21. Damasceno, Servitutis, & dominationis vocabula non naturæ ſunt indicia, ſed ex eorum genere quæ ſunt ad aliud, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina: hæc enim non ſubſtantiam, ſed habitudinem ſignificant: qui ſimilia repetit lib. iv. cap. 19. commonſtrans hac ratione eos, qui Chriſtum ſervum appellant, duas in ipſo cum Neſtorianis adſtrueret

B b 2

struere personas. Atque ex his videtur evinci oppositam quoque sententiam auctoritate plurima, & ratione valida communiri.

9.
2us modus
solvendi alia
argumenta.

Hæc tamen facillima sunt, & ex di-
ctis soluta. Jure enim meritoque Scri-
pturæ Christum appellant Dominum, Dei
Unigenitum, mundi Reformatorem,
hisque titulis eundem Moysi & Angelis
præferunt, quoniam revera talis est;
quamvis spectata humana natura non re-
pugnet etiam servum illum nominare
phrasi earundem Scripturarum servata.
Ac præterea nullum extat, in novo præ-
sertim Testamento, vocabulum expri-
mens aut servitutem, quæ tribuatur per-
sonæ, non assumptæ naturæ, aut quæ
Filio Dei naturalis sit, non libere susce-
pta: nam si *servi* nomen aut personam
connotet, aut conditionem ejusdem,
profecto nec servus est Dominus Jesus
Christus, nec in Prophetarum oraculis
in alios, quam in Christi progenitores,
Davidem, Abrahamum, Jacobum cadet
servi appellatio. Quod scite, sapienter-
que docet differens contra Felicem &
Elipandum Romanus Pontifex Hadria-
nus: nam hi veteris fuscitantes hæ-
resim, Christi personam, ut adscititium
filium, ita servum, non ratione naturæ
humanæ duntaxat, & libere suscepta ser-
viture, sed propria ac naturali servitute
personæ, blasphemarunt, non autem sen-
su Catholico, & à PP. usurpato: quod
& in Epistolam 46. Ambrosianam adno-
tarunt Mauro-Benedictini. Similiter Pa-
tres negant Christum *servum* ad sensum
hæreticorum, qui vel personam Verbi
ausi sunt ad conditionem creaturarum
deprimere, aut unam illi tribuere natu-
ram, illamque servilem, quemadmodum
commenti sunt execrandi Ariani, atque
Apollinaristæ. Ita Theodoretus ratio-
cinatur contra Cyrillum, quem opinaba-
tur imbutum ejusdem hæresis veneno,
& in Dialogo pariter secundo perstrin-
git confusionis duarum naturarum asser-
tores, ipsos non tantum redarguens quod
servum nuncuparint Unigenitum Dei fi-
lium, verum etiam quod illum dixerint
in sede in dextris Dei collocatum: quod
nonnisi ad sensum damnatorum hæreti-
corum decet redargui. Quare ipsemet
Theodoretus *secundum assumptionem*
Christum servum esse disertissime aliis in
locis pronuntiat: quamquam si id nega-
ret ubique, pluris facienda videretur sen-
tentia Cyrilli Theodoretum impugnantis.
Sanctus quoque Athanasius laudata Ora-
tione adversus Arianos exercet stylum:
in eaque num. 11. his verbis sententiam

nostram confirmat: *Dummodo factum
eum esse hominem concedatur, nihil sane
interest, si de eo dicatur, sive factus est,
sive effectus est, sive creatus est, sive for-
matus est, sive servus, sive filius ancilla,
sive filius hominis, sive constitutus est,
sive peregrinatus est, sive sponsus, sive
patrueus, sive frater. Siquidem omnia
hæc vocabula hominum conditionis propria
sunt, eaque & similia non naturam Ver-
bi significant, sed eum hominem factum
esse demonstrant.* Horum ergo, aliorum-
que Patrum disputantium adversus hæ-
reticos contrariæ sententiæ minime even-
tunt communiorum Scholasticorum opi-
nionem. Facile quoque diluuntur ra-
tiones postea loco postremo: nam ad
primam liquet *filiationem* esse vocabu-
lum commonstrans hypostasim, & servi-
tutem designare tantummodo subjectionem,
& in Christo conditionem assumpti
hominis, ut inquit Athanasius nuper lau-
datus. Quare Damascenus definit servi-
tutem *legalem*, & secundo jure inter
homines inductam, non eam, quæ *na-
turaliter* inest cuilibet creaturæ respectu
Dei. Quadrant ipsi tantum servituti *le-
gali* connumeratæ à Vasquesio condi-
tiones; nam quælibet creatura, etiam
rationalis facta Dei filia per adoptionem,
libera à servitute peccati, amicitia Dei
particeps, & consors gloriæ nequit à de-
pendentia & servitute naturali ullatenus
subtrahi.

PROPOSITIO II. Nec repugnat appel- 10.
lari Christum ratione assumpti hominis *Propositio 2.*
creaturam,

Enimvero ratione formæ servi, & libe- *Probatur ex*
re assumptæ humanitatis ad Rom. 1. 3. *Scriptur. 88.*
dicitur Christus *factus ex semine David*: *Patribus, &*
& ad Galat. 4. *factus ex muliere, fa- ratione.*
ctus sub lege. Quid est autem esse *fa-*
ctum, nisi creaturam esse? Nec Patres
huic assertioni repugnant: nam S. Hila-
rius lib. xii. de Trinit. num. 45. ait:
Ultima dispensationis sacramentum est,
quo etiam creatus in corpore, viam se
Dei operum est professus; creatus autem
est in vias Dei à seculo, cum ad conspi-
cabilem speciem subditus creaturæ habi-
tum creationis assumpsit. Et num. 48.
Beatam autem illam & veram conceptam
intra Virginem carnis nativitatem, quia
tum creaturæ nostræ & naturæ & species
nascebatur, creaturam & facturam Apo-
stolus nominavit. Et infra: *Filius ita-*
que suus est, qui est in homine, & ex homi-
ne factura, neque factura tantum, sed
etiam creatura. Athanasius citato loco
appellat Christum Dominum in quantum
homo

homo eſt, factum, effectum, creatum. Ambroſius in I. de Fide cap. xv. num. 96. Caro, inquit, Dominum, agnoſcit, gloria Patrem ſignificat: creatura noſtra Dominum conſitetur, charitas Patrem novit. Itaque quis ignoret quia ob cauſam incorporationis hoc dicitur? In eo igitur ſe creatum dicit, in quo & hominem teſtificatur, &c. Sanctus Hieronymus in cap. II. ad Ephēſios Tom. IV. pag. 342. Et quia ſemel ad nomen creaturæ venimus, & Sapientia in Prov. Salomonis dicit ſe creatam initium viarum Domini: multique timore ne Chriſtum creaturam dicere compellantur, totum Chriſti myſterium negant, ut dicant non Chriſtum in hac ſapientia, ſed mundi ſapientiam ſignificari; nos libere proclamamus non eſſe periculum eum dicere creaturam, quem vermem, & hominem, & crucifixum, & maledictionem tota ſpei noſtræ fiducia proſitemur. Auguſtinus Epist. 187. alias 57. ad Dardanum num. 8. Perinde, inquit, quod ad Verbum attinet creator eſt Chriſtus: Omnia enim per ipſum facta ſunt. Quod vero ad hominem, creatus eſt Chriſtus: Factus eſt enim ex ſemine David ſecundum carnem: quo in loco ſeptemdecim MSS. conſentire, & editos habere creatura eſt, obſervarunt Benediſtini. Atque his accedit Theologica ratio: quæ enim utrique naturæ competunt, poſſunt omnia de Chriſto enuntiari; & naturam humanam creaturam eſſe res per ſe loquitur. Quamobrem Patres, ubi affirmant Chriſtum non eſſe creaturam, accipiendi ſunt juxta traditam Auguſtini interpretationem, in quantum ad Verbum attinet, ideoque frequentiora occurrunt hujusce generis teſtimonia, ubi reſellitur hæreſis Ariana. Atque ideo Chriſtum ſecundum humanam naturam poſſe creaturam dici propugnant omnes Scholaſtici, quamquam id absolute enuntiandum negent complures, ne videamur cum hæreticis fovere errorem, ſermonisque conſuetudinem: ob quam perutilem monitionem traditam in 3. p. q. 16. art. 8. à magno Aquinate, addam proximam theſim tertiam.

11. PROPOSITIO III. Congruum magis, ac
Propoſitio 3. religioſum eſt abſtinere ab iſtiusmodi
enuntiationibus, Chriſtus ſervus eſt, creatura eſt, ac multo magis ab illa, Chriſtus eſt homo Dominicus, aut Deifer.
Probatur 1. Illud quippe ſedulo eſt obſervandum, ne quomodolibet probare videamur hæreticorum aſſerta, neque de Redemptore noſtro loquamur demiffe nimis, atque irreverenter. Cum itaque hunc ap-

pellare ſervum ſit Felicianæ hæreſis contumacia, creaturam dicere ſit Ariana perfidia, & nuncupare Dominicum, aut Deiferum hominem ſit perversa blaſphemantis Neſtorii calliditas; fatius eſt ad horum ſcita oppugnanda omnem ambiguum, & flexiloquam vitare orationem. Ac ſi mortalium nemo terrenum principem communibus plebis vulgique nomenclationibus appellat, eique foret inſeſtus, atque inurbanus, qui ipſum diceret mortale animal, rudem hominem, civem populari ſtirpe progenitum, quamvis talis eſſet naturali conditione: quis noſtrum audeat appellare Dominum Jeſum Chriſtum ſervum, & creaturam, dum formam ſervi, creatamque ſubſtantiam aſſumpſit propter nimiam erga nos charitatem, divina non amiſſa majeſtate? Rationi præterea conſentaneum eſt, unumquemque illuſtriori nomine, non titulo ignobiliore notare. Ad hæc, quæ univerſalia ſunt, argumenta accedunt circa ſervi nomenclationem peculiaria. Ac primum, ut ſcribit ad Hiſpaniæ Episcopos Hadrianus cit. Tom. IX. pag. 62. non decet nos humillimos ac miſerrimos illum nominare ſervum, quem univerſalis Eccleſia Evangelicis atque Apoſtolicis imbuta lucidiſſimis documentis Deum ac Dominum ſuum totis medullis cordis, tota animi devotione in dextera Patris proſitetur ſedentem. Deinde quænam eſſet, ut inquit idem Pontifex, arrogantia, ſervum dicere, quem Deus Pater appellat dilectum ſibi Unigenitum, cui poſt glorioſam reſurrectionem omnia ſubjecta ſunt, & in cujus nomine ſecti omne genu teſtatur Paulus mundi lilium, & Eccleſia pulcherrima roſa, ut ibidem pag. 63. vocatur ab Hadriano? Deducet inſuper, inquiunt ibidem pag. 90. PP. Francofordienſes in Epistoſa Synodica, eum dicere ſervum, qui Joan. xv. 14. nos amicos maluit nominare, quam ſervos, dicens: Jam non dicam vos ſervos, &c. Denique, cum nos Chriſtus Jeſus à ſervitute peccati liberaverit, magna eſſet ingratitudo Redemptorem ac liberatorem noſtrum ſervum potius, quam Deum ac Dominum, & noſtræ ſalutis auctorem, incaute audacterque proferre.

Similiter abſtinendum eſſe ab appellatione creaturæ, plura argumenta ſuadent. Ac primo, ut ratiocinatur Hilarius lib. XII. de Trinit. num. 4. Per Dominum Chriſtum creata omnia ſunt, & ideo ei proprium nomen eſt, ut ſit creator: quo nomine illum appellant Melchisedech Gen. XIV. 19. Oſeas Prophe-
ta XI. 4. Petrus Epist. I. cap. IV. 19.

B b 3

ne

12-
Probatur 2.

ne repetamus loca à nobis producta lib. VII. cap. 11. Itaque, Hilarius ait, *non cadit in eum efficientia sua & natura & nuncupatio*. Ac similiter Ambrosius lib. 1. de Fide cap. XIV. n. 88. *Quis hunc induxit errorem, ut eum, qui creavit omnia, qui fecit omnia, diceret creaturam?* Præterea qui Filius Dei est natura, ideoque ei similis, & æqualis, & ex utero ejus genitus ante *Luciferum*, appellari nequit creatura; cum creatura omnis sit Deo longe dissimilis, & inæqualis, necnon in tempore procreata. Deinde, ut eo loci Hilarius, & Ambrosius concordī sententia loquuntur; de creatura scribit ad Rom. VII. 11. Apostolus subjectam esse vanitati, ingemiscere, & à servitute corruptionis fore liberandam: quis vero his per creaturæ contumeliam ludibriis Christum deputabit, ut vanitati subjectus sit, ut ingemiscat sub spe longinquæ expectationis, ut maneat etiam in corruptione naturæ? Utitur eodem argumento S. P. Augustinus in libro contra Secundinum cap. 8. Insuper Christo tribuitur æternitas, ut adversus Socinianos & Ebionæos diximus lib. VII. cap. 8. Imo è Schola quamplurimi refellunt hanc enuntiationem, *Christus incipit esse*: quamquam enim aliqui cum Scoto in 3. dist. XI. q. 3. illam propugnent, & si accipiat secundum assumptam naturam sit vera, prolata nihilominus absolute rejicitur à majori Theologorum numero, ut in eandem distinctionem tradunt noster Argentina, & Estius, necnon Thomistæ omnes in articulum 9. q. XVI. 3. p. Et revera, ut ibidem docet S. Thomas, in illa, aut consimili enuntiatione Christi nomine designatur *suppositum*, id est, Verbum, quod ante omnia sæcula extitisse proficitur fides Catholicorum. Atque verbum *incipere*, inquit Estius, negationem includit existentiae anterioris: ideoque licet recte enuntietur de Christo aliquando non fuisse hominem, non fuisse corpore animoque præditum, non fuisse quoque Mediatorem, quemadmodum asserit Augustinus Tract. CV. in Joan. num. 7. quoniam Mediatoris munus non absque assumpta humanitate exercetur: absolute tamen Christum, aut hunc hominem, Christo demonstrato, aliquando coepisse non affirmamus, sed potius asserimus cum Apostolo ad Hebræos ult. 8. *Iesus Christus veri, & hodie: ipse & in sæcula*. Illam quoque propositionem, *Hic homo*, designato Christo, *incipit esse* gravi censura notatam à sacra Facultate Parisiensi anno 1593. die 2. Augusti scribunt Isambertus in q. XVI. disp.

IV. art. 5. & Gabriel à S. Vincentio disput. XVI. de Incar. dub. 9. probatamque sacre Facultatis proscriptionem ab Alex. VI. testatur in præcitatum art. 9. q. XVI. illustris Thomæ Commentator Cajetanus. Nunc ut redeat, unde digressa est disputatio: cum Christo tribuatur æternitas, & apud plerosque Theologos male oleat enuntiatio illa, *Incipit esse*; omnis vero creatura sit per ipsum Christum producta in tempore, & aliquando esse coeperit, non erit Christo Domino tribuenda, sine hac determinatione *secundum naturam humanam*, creaturæ nomenclatio.

Multo magis abstinendum ab illa enuntiatione, *Christus est homo Dominicus*, *homo Deifer*. I. Quoniam hujusmodi enuntiatio frequens erat in ore Nestorianorum, ut ea Christum unum Dei filium negarent, ipsumque in duas personas dispecerent, quarum ex Virgine assumpta, id est, *homo*, non Deus, vel Dominus esset, sed *Emmanuel*, in quo Dominus, & Deus habitaret, ut diximus lib. XXVI. cap. 13. & adversus hanc Nestorianam locutionem pugnat quintum Cyrilli Capitulum ab Ephesina Synodo consecratum: *Si quis dicere audeat Christum non esse verum Deum, sed hominem tantum Deiferum; utpote unum, naturalemque filium, quatenus nimirum Verbum caro factum carni & sanguini perinde ac nos communicavit, anathema sit*. II. Quoniam si vis grammaticalis spectetur, *Dominicus*, non Dominum, sed ad Dominum attinentem, & *Deifer*, non Deum, sed Dei bajulum denotat: ideoque neutrum horum vocabulorum de persona, quæ Dominus ac Deus est, potest recte enuntiarī. III. Quoniam Patres aperte enuntiationem ipsam rejiciunt, nam Gregorius Nazianzenus in prima ad Cledonium Epistola citata à Lupo in Scholiis ad V. S. Cyrilli Capitulum, ait hac voce *Homo Dominicus* uti hæreticos, *ut imposturam faciant, vicissimque ipsi fallantur*. Et S. P. Augustinus in 1. Retract. cap. 19. num. 8. castigans quæ scripserat lib. 2. cap. 6. de serm. Domini in monte, ubi Christum *hominem Dominicum* appellaverat. *Sed non video*, inquit, *utrum recte dicatur homo Dominicus, qui est Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, cum sit utique Dominus*: additque, quod etiam si occurrat hujusmodi locutio apud nonnullos tractatores Catholicos eloquiorum divinorum, & nonnulla possit ratione defendi, se tamen *dixisse nollet*. IV. Tandem in dubium revocari nequit, quin *Dominici* appellentur, quia d Chri

13;
Probat 2,

fit

illi familiam spectant, ut ibidem inquit S. Pater; *Deiferi* autem dicuntur à vi. Synodo Orthodoxi omnes Patres, eoque nomine insignitus est sanctissimus Martyr Ignatius, ut diximus citato cap. 13. ubi quoque diluimus Nestorianorum objectionem. Dedecet autem quæ sunt communes fidelium sanctorumque notæ, maxime post eliminatas hæreses, libratamque vocabulorum significationem, in Unigenitum Dei filium indiscriminatim transferre.

APPENDIX.

14.
An Christus
revera dici
possit com-
positus.

In disputationem trahitur in Scholis, num Christus possit revera dici *compositus*, & *hypostatica* unio vere, proprieque appellari compositio; sed hæc quæstio tanti non videtur ponderis, ut in ea pertractanda immoremur, præsertim cum ex hæcenus disputatis possit ab unoquoque expediri. Enimvero, cum Christus una sit *persona* subsistens in naturis duabus, liquet non posse illum appellari ex duplici *subsistentia*, aut ex duabus personis *compositum*, sed potius dicendum cum Patribus v. Synodi colat. viii. anath. 4. *unam subsistentiam compositam*, scilicet, unam personam præditam naturis duabus: quo sensu Christum *compositum* appellarunt orthodoxi Patres, Cyrillus in libro de recta fide ad Theodosium, Justinianus Imperator in Profess. fidei, sanctus P. Augustinus cap. 35. Enchiridii, Joannes Damascenus lib. iiii. de Fide orthod. cap. 3. alique bene multi. Itanimum profitescentes Christum unam *subsistentiam compositam*, Nestorianam, & Eutychianam hæresim expresse damnant.

15.
Patrum &
Theologo-
rum senten-
tia.

Diversæ autem Patrum & Theologorum sententiæ, quorum aliqui unionem *hypostaticam* esse compositionem affirmant, aliqui negant, absque ulla difficultate componuntur, si *compositi*, ac *partis* diversam attendamus perceptionem: nam si *compositum* dicas illud, quod pluribus constat partibus incompletis, quæ habent ad invicem naturalem *habitudinem*, atque sese mutuo perficiunt, ejusmodi sunt corpus & anima, materies ac forma; constat Christum non esse personam *compositam*, neque naturam divinam habere rationem partis, ut diximus hujus voluminis pag. 48. & 155. Atque hoc sensu Ferrandus Epist. ad Severum, Hugo Victorinus, & ex Scholasticis subtilis Scotus negant Christum recte dici compositum, & Athanasius apud Euthymium in Panoplia p. 2. tit. 15. nec

non S. Pater Augustinus lib. 2. contra Maximinum cap. 10. negant divinitatem hujus personæ, quæ Christus est, posse dici partem. Ac ratio satis est obvia, & etiam eo loci innuitur à magno protoparente, quoniam *Filius Dei Deus, antequam susciperet formam servi, erat totus*: nempe divinitas non est pars incompleta, atque imperfecta; & quæ per unionem cum altera parte unam efficiat confusam, permixtamque naturam. Quod si *compositum* illud dixeris, quod pluribus constat distinctis, & invicem unitis, sive habeant propriam rationem partis, sive potius numeri, aut rei, quæ simul cum aliare unum constituat; Christum esse *compositum*, & divinam naturam aliquo sensu esse partem, non incompletam, & perfectibilem, sed quæ simul cum natura humana unam constituit personam, permanens perfecta, atque impermixta, asserunt laudati Patres, & cum magno Theologorum numero Thomas Aquinas. Nec immerito; cum ad hujusmodi compositionis genus satis esse videatur unio distinctorum. Ad hanc ergo quæstionem dirimendam sufficit distinguere duplex hoc genus compositionis, quod in Scholis appellant *per modum partis*, & *per modum numeri*, aut *per modum rei*, ex his, & cum his.

Proscriptus quidem fuit à Synodo Constantiensi anno 1414. articulus 4. Quæ à parte Joannis Hus, *Dux naturæ, divinitas, & humanitas sunt unus Christus*: sed hæc damnatio non evincit Christum ex divinitate, & humanitate non esse compositum, sed tantum personam non esse aut unam, aut alteram naturam sejunctim acceptam, ut arbitrabatur Wiclefus, ejus errores Joannes Hus pertinaciter propugnavit. Vide Tom. xii. Conc. Labbei p. 129. Adde, quod juxta regulam vi. Communicationis idioma- tum enuntiationes, quæ de Christo proferruntur, accipiendæ sunt secundum *subiectum*, non secundum *formam*, & ita dux naturæ ob unionem hypostaticam in concreto enuntiantur de Christo, ut nequeat propter utriusque naturæ distinctionem quod competit uni transferri in alteram, sive prædicari humanitas de divinitate in abstracto. Hoc ergo sensu Christus non est divinitas & humanitas; quatenus quæ enuntiantur de persona ratione naturæ divinæ, affirmari non valent de natura humana, aut è converso quæ ei competant ratione naturæ humanæ, prædicari non possunt de natura divina: quippe non valet, *Divinitas passa est*, sicut valet, *Passus est Christus*; neque

16.

Quæ à parte rei cum doctrina Hus & Wiclefi non conveniunt.

neque tenet, *Humanitas est ubique*, quem admodum tenet, *Ubique est Christus*. Brevi dicam: Joannes Hus confundebat concretum & formam, sive personam &

naturam; ut de Wiclefo scribit Thomas Valdensis lib. 1. art. 3. cap. 42. num. 1.

CAPUT VI.

Quid asserendum de ea propositione, *Unus de Trinitate passus, ac mortuus est*.

SUMMARIUM.

I. 2. 3. & 4. Fit historia ad propositionem necessariam.
5. usque ad 10. Variè demonstratur, catholicam esse enuntiationem; *unus de Trinitate est passus*.

10. & 11. Objectiones solvuntur.
12. Monachi Scythæ fuerunt immunes ab hæresi Eutychiana.
13. & 14. Objectionibus satisfi.

I. Opinio Joannis & procli malè applicata ab Eutychianis.

ACRIS de Uno ex Trinitate passo controversiæ narrationem incipit ab anno 519. quo Scythæ Monachi cum Victore Diacono disceptarunt, præclarus scriptor, & de Dogmatica Theologia optime meritis Dionysius Petavius lib. 1. de Incarnati. cap. 18. At historia ab anterioribus temporibus est repetenda. Vita enim functo circa annum 434. Constantinopolitano Antistite Maximiano, quo sedente tumultus maximus excitant Nestoriani, Proclus Maximiani successor adversus dogmata Theodori Mopsuesteni Nestorianorum signiferi, suis in scriptis asseruit *Unum de Trinitate incarnatum*, sententiam Procli approbante Joanne Antiocheno Patriarcha. Horum vero auctoritate, Joannis scilicet & Procli, *Unum de Trinitate passum*, (non quidem catholico sensu assertum istud comprobantes de Christo, quatenus cum Verbo est una persona, sed pravo & hæretico, atque transferentes passionem in unam confusam permixtamque naturam,) dogmatizabant Eutychiani, tempore præsertim Concilii Chalcedonensis, id est, anno 451. Ab ipsa tamen Synodo Procli, & Joannis Epistola, ut liquet ex Relatione Synodi ad Marcianum Augustum, tanquam orthodoxæ receptæ fuerunt, & commendatæ.

2. A Petro Fulcone.

Asseruit postea *Deum cruci suffixum*, addiditque Trisagio ea verba, *Qui crucifixus est pro nobis*, Petrus Fullo; qui, ut Baronius & Valesius inquirunt, Antiochenum Episcopatum invasit anno 471. vel ut alii saniori fortasse judicio, 463. Romano Pontifice Hilario. Et Petri quidem sententia erat Eutychiana; nam cum Ario, Apollinari, & Eutychete illam affirmasse *passum Deum Verbum in ipsa divinitate*, demonstrat ex Epistolis Felicis III. ad eundem Petrum,

& ad Zenonem Augustum, eximius Lupus in Schollis ad cap. x. Synodi Chalcedonensis. Varia autem fuit Petri Fullonis fortuna; nam ejectus è Sede, quam invaserat, sententia Antiocheni congressus, & damnatus etiam à Romano Pontifice Simplicio, recepit se in Monasterium Monachorum, quos *Acemetas*, id est, *Insomnes*, ac *Pervigilantes* dixerunt. Restitutus postea opera Basilici Tyranni, iterum damnationem subiit sedente Felice III. anno scilicet 484.

Imperante deinde Justino, Scythæ quidam Monachi, quorum agmen ducebat Joannes Maxentius, falso à Vossio lib. 1. Hist. Pelag. cap. 23. & à Josia Simlero in Adnot. ad Maxentii libros, ab alio Maxentio Abbate distinctus, illud in professione fidei addendum contendebant, *Unum ex Trinitate esse crucifixum*, accerrime disputantes cum Victore Diacono, oblatisque libellis coram legatis Romani Pontificis, qui anno 519. Justinum ad compefcendum Orientalis Ecclesiæ schisma convenerant. Verum Monachi nulla obtenta à Legatis summi Pontificis definitione, ad ipsam Romam usque profecti, eidem fidem suam probare conati sunt: sed jubente Pontifice, ut expectarent reditum Legatorum, Scythæ dissidiorum amatores coeperunt omnia turbare, conscribere ad longinquos Episcopos libellos, & epistolas de fide sua, ad simulacra quoque Regum confugere fidem publicam implorantes. Atque hæc insolens agendi ratio, rerumque, quæ contigerant sub Petro Fullone, vigens adhuc memoria in causa fuerunt, ut Monachi Scythici venirent in suspensionem hæresis Eutychianæ, cujus etiam à Baronio, & Bellarmino insimulantur, atque ut in eos juste animadverteret summus Pontifex Hormisdas. Fuisse

3. Scythæ Monachi in suspicionem hæresis Eutychianæ.

Et

immunes propugnatur.